MANUSCRISE PUBLICATE POSTUM

AMINTIRI DIN BRĂILA „MOŞ POPA”

A mon ami D. B.

8: :   :: . :;   ::

Enigmaticul bătrîn despre care ţi-am vorbit în treacăt la Lausanne şi asupra căruia tu-mi ceri cu stăruinţă să reviu mai pe larg, nu e, poate, tipul potrivit gustului literar de astăzi.

Rousseau spune în *Confesiunile* sale că cititorul nu va găsi demn de luare aminte, tot ee-l interesează pe dînsul; că multe icoane din trecut, scumpe lui, vor părea lipsite de sens lectorului, dar că aceasta nu-l va împiedica să retrăiască clipele de altădată cu toata mişcătoarea lor întindere, căci autorul scrie pentru propria-i mulţumire, nu pentru lector.

Observaţia asta a lui Rousseau *e adevărată*, ori de cîte ori e vorba de un fapt din viaţă pe care tu vrei sâ-l redai, aşa cum l-ai văzut cu ochii tăi, cu temperamentul tău, şi nu cu ochii şi temperamentul altora. Cu altă cuvinte, cînd vrei să te abţii de la orice intrigă, orice împodobire; să descrii numai *adevărul*.

Or, crezi tu că a făcut vreun scriitor aşa ceva pînă în zilele noastre? Şi mai crezi să o asemenea descripţie se poate numi „literatură”?... E viaţa, literatură? Paul Bourget a răspuns: „*nu*”, în procesul doamnei Caillaux, cînd apărătorul acesteia şi-a îngăduit să atragă martorului luarea aminte că „principiile sale de la bara martorilor sunt în contrazicere cu cele expuse în ultimul său roman psihologic, *Demon du Midi*”,

„*Viaţa nu e literatură*”! a declarat autorul *Discipolului*.

Dar atunci nici „literatura nu e viaţă”, căci dacă între două oglinzi nu se reflectează acelaşi adevăr, două adevăruri nu pot să existe. Totuşi, lumea se prăpădeşte după ceea ce vede în oglinda cea falsă, dispreţuind pe cea adevărată... Cauza? Se ştie: omul caută „emoţiuni”, deosebitul, extraordinarul; iar poporul iubeşte extravagantul, supranaturalul.

Iată de ce mă întreb adesea: „Să spun şi eu un cu-vînt, ori mai bine să tac”? Dar ce să spun? Basme ? Căci eu n-ara întîlnit în viaţă ceea ce pretind literaţii; iar dacă am întîlnit, totuşi, ceva deosebit, apoi aceasta e ceva prea omenesc pentru a fi numit *literatură*.,.

Era în primăvara anului 1914, la Brăila, cea mai tristă epocă din cîte am trăit pînă azi. La 5 martie. îmi venise la Paris

ştirea morţii lui Ştefan Gheorghiu, survenită în „sanatoriul de tuberculos!” de la Filaret şi pierderea acestui om mă dezgustase de „mişcare”. Se stinsese singura figură impunătoare cu care ne puteam şi noi mindri, singurul revoluţionar „nedisciplinat” din turma „social-democrată”, aşa-zisă „cu zgardă”, duşmanul „cotizaţiilor” trimise la termen şi al „registrelor ţinute în regulă”, spaima „brigăzii a 3-a de Siguranţă”, omul care răsărea în mijlocul greviştilor tocmai cînd intrările erau mai bine păzite de agenţii lui Panaitescu, tocmai cînd flăminzii se priveau mai descurajaţi, tocmai cînd totul părea pierdut.... Statura lui puternică, faţa-i vioaie de ţigan şi părul negru, creţ, totdeauna vî.lvoi, se distingeau dintr-o mie; iar cînd apărea la tribună, vocea-i tunătoare, sinceră şi cuvîntu-i popular, înţeles de toţi, pînă şi de cei mai umili, electrizau mulţimea, ridicau moralul şi cauza era cîştigată!...

El era singurul care mai călătorea cu „clasa III-a”, din „elita” mişcării; care mînca la un loc cu „tovarăşii” brînză cu pîine „stropite cu ceai” la „Cafeneaua lui Miha-lache Berechet”; singurul care împărtăşea adăpostul modest, patul de scînduri sau chiar rogojina unui tovarăş din fundul vreunei mahalale şi poate singurul care trebuia să se

Bjtepte ca după „întrunire” să fie „întors la vatră” între două baionete!

„Eu iau bilet numai de dus, căci cu întorsul se însărcinează domnul Brătianu!” spunea el adesea, în hazul ascultătorilor.

Omul acesta putea fi scăpat de la moarte, dar „elita'* care găsea mii de franci pentru toate „campaniile electorale” zadarnice, n-a voit să facă nimic pentru el. Şi s-a Itins ca un martir.

Moartea lui mi-a răsturnat toate iluziile mele asupra idealismului oamenilor şi de-atunci eu nu mai văd în „mişcările” socialiste acea frăţie, acea dezinteresare şi contopire a sufletelor, cum credeam înainte. „Idealul e totul, oamenii sunt nimic”, spun aceşti „idealişti”, ca şi cum ar fi vorba de-o societate ideală de elefanţi, nu de una omenească.

Dezamăgit, am părăsit Parisul în lacrămi. Plîngeam pe stradă, plîngeam în „metro” şi am plîns întruna pînă la

mormîntu-i, la Ploieşti. Dar să nu crezi că plîngeam pe ascunselea sau cu *vreo* stinghereală de ochii lumii; ca si cum aş fi trecut printr-o pădure, lăsam să curgă şiroaie de lacrimi calde, prinos de dragoste aceluia ire fusese numai inimă, inimă revoluţionară, deschisă, ezinteresată, devotată pînă la sacrificiu!...

în ţara, „posteritatea recunoscătoare” se întrecea în -i tipări chipul pe cărţi poştale, a-l da cu capul de Ori şi a lansa subscripţii pentru ridicarea unui bust la loieşti şi la Brăila, unde el muncise mai mult. Ceea c m-a întristat mai ales din tot acest tapaj de recunoş-nlă postumă, e că şampion al ei se făcuse tocmai prienul meu cel mai bun, Al. C. 1 După ce că n-a voit să pună iată influenţa lui în joc, ca să strîngă bani să-i scape iată, aşa cum ne înţelesesem cînd l-am luat pe Ştefan i mine în Egipt, în 1912, el găsise acum destulă energie ă strîngă bani pentru pictori, sculptori şi tipografi. El ai cere să scriu „ceva asupra lui Gheorghiu pentru ziarul ostru”, eu îi spun ce gîndesc despre el, tapajul lui şi lealismul negustoresc al mişcării. O răceală intervine şi icetez de~a mai trimete şi ce bruma trimeteam, din

Marţi în Paşte, la ziar. în schimb, profit de prilejul „comemorării” unui an de la moartea marelui prieten şi-mi vărs tot veninul pe şase pagini din *Tribuna transporturilor*. organ al muncitorimii brăilene, întemeiat de Ştefan. Al. C. profită de „inaugurarea” bustului ia Ploieşti, eîteva săptămînî mai apoi, şi declară că *„noi trebuie să vedem un mijloc hun de propagandă socialistă chiar în moartea unui revoluţionar, căci nu suntem doctori sâ-i scăpăm viaţa* Atîta lipsă de bun simţ chiar si la omul cel mai instruit, cel mai subtil şi mai prietenos din mişcare, m-a exasperat, şi dacă n-am devenit încă un „urs”, e că pasiunea mea pentru prietenie e prea nesecată.

Cu această stare sufletească am cunoscut pe Moş Popa! După cile îmi povesteau hamalii din port asupra acestui bătrîn ciudat - înţelept, cu apucături de sihastru - el era singurul om a cărui apropiere mi-ar fi putut face mult bine, de-a cărui tovărăşie aveam chiar nevoie in lungile mele ceasuri de frământare. Căci de la întoarcere, nu mai căutam pe nici unul dintre cunoscuţii mei şi făceam aşa ca nici ei să nu mă găsească decît foarte rar.

Scrisorile lui Ştefan erau singura mea petrecere; seara dădeam ocol oraşului.

Bătrînul auzise şi el ele mine; mă văzuse chiar. Dar el nu căuta niciodată pe nimeni.

Mă hotărîi să-l caut.

Timp de eîteva zile de-a rîndul am colindat portul de îa un capăt la altul, din Docuri la fabrica lui Violatos. Nu l-am putut găsi. Miile de hamali, al căror „secretar* fusesem, cu care trăisem zile de restrişte şi dădusem lupte crîncene alături de Ştefan întru dărîmarea tiraniei „vătă-şeşti”, mă cunoşteau, îmi ghiceau durerea şi mă întâmpinau eu simpatie pe tot parcursul cheiului, prin vapoare, prin şlepuri, prin vagoane şi prin magazii.

- N-aţi zărit pe moş Popa? întrebam pilcurile de oameni, lucrînd în cămăşi, cu feţe asudate şi arse de soare.

Toţi răspundeau la fel:

- Pe bătrîn îl găseşti greu... Nu vine regulat, munceşte numai unde-î place şi uneori nu dă zile-ntregi prin port... Aşa-i el... Nici ceai nu bea numa' la o cearnăe,a Uneori îl vezi.,la Iancu”, altă dată în „Piaţa Mare'*; a chiar şi-*n,,Carachiu”... Cit de stat cu casa... numa' Jumnezeu i-o fi cunoscînd bîrlogu I...

- Dar n-are vreun prieten la care aţi putea să mă-n~ reptaţi?

Oamenii zîmbeau toţi, parcă aş fi spus o prostie:

- Prieten?!.,, Da, are: un bun pahar cu ceai dimi-eaţa şi un castravete la prînz *î*

Apoi rîdeau cu poftă de mutra mea.

- Face ursu prieteni? exclama cîte unul.

! -*t* JEu, mă vezi? relua un altul ţ l-am cunoscut acum eizeci de ani cînd a venit în schele.,, Purta barbă ca şi cuma, da* nu era chel,.. Era tînăr... De-atunci, cită răpădenie de străinime s-a vînturat p-în port, toată -a dus ca apa, numa' el nu s~a mişcat, nici măcar pîn-la alaţi... Nimeni n-a putut să afle de unde venea, nici cine este... E închis ca un mormînt!... Şi doar nu-i om rău...

fească Sfîntul! De asta ne-am pune mîna-n foc!... Da'

ie va trebuie să aibă; ce vrei? păcatele oamenilor sunt \ari... Jerpelit, zdrenţuros, aşa cum îl vezi şi azi, aşa a ost totdeauna. Pă vremea cînd „Sifciu” ţinea cafenea pă nilevar în „Piaţa Mare”, el era nelipsit seara... şi o aită de studenţi făcea

regulat cerc împrejurul mesei unde i bea ceaiu'... îl întreba, îl descosea băieţii... Paci! E! ittrînea tăcut ca peretele, or schimba vorba. Da' cînd cerea să le „scrie” ceva, era totdeauna bucuros, mai es la „socoteli”... era tare în „socoteli”.

Ai auzit, poate, că „Sifciu” a lăsat după moarte avere espusă; da* „socotelile” era aşa de încurcate că moşte-i lorii să certa de ani întregi la trebunal. Ei, vezi, *el* -a descurcat!... Ce-a sucit, ce-a învîrtit, numai el ştie, a1 am auzitără într-o bună zi că s-a-mpăcat moşteni-l.1 ii... Cînd l-a întrebat cît să-i plătească, el a zîmbit şi. a atât porţia de ceai de pe masă: „*Uite*, *porţia astă de m*!” a zis ei... Şi nimeni nu l-a putut face să ia un an!

Omul tăcu, îşi aprinse o ţigare, apoi adăugă, ca penu el:

- > îi om drept, tare drept... Eu gîndesc că nici nu-I jţp toată mintea, aşa-i de drept! Şi ştie o sumedenie de basme, zieători, istorii.., da? n-are totdeauna chef de vorbă. Cînd cu bătălia ele la Port-Arthur, cu ruşii şi japonezii, or cînd se-ntîmpla eîte-o istorie în lumea mare, he strîngeam roată pă lingă el să ne „isplice” din jurnal. Atunci, ai fi zis că vine de acolo.... Uneori, cîte un zevzec dintre-ai noştri îi tăia vorba, da' el nu se supăra, îl lăsa să urle pîn-o osteni.

Nu s-a certat cu nimeni, de cînd îi în port... Da' de-m-păcat, ne-a împăcat de multe ori, mai ales cînd ne încurcam la împărţitu' banilor... Atunci dădeam fuga să-l căutăm, că ştiam că ce spune el e drept. Nu~i om de minciună, nici de părtinire... Cînd nu ştie ceva, spune că nu ştie, iar cînd se-ntîmplă să-i cază în spinare un palavragiu, nu-i spune nici o vorbă contra, 'i-n stare să tacă ceasuri întregi...

Uite, vezi, ar trebui să-l găseşti, vino mai des... O să-i spunem noi că-l cauţi. Cu d-ta ar sta mai mult de vorbă...

Şi aşa, cu cine mă întreţineam asupra misteriosului filozof, toţi aveau aceleaşi cuvinte, aceeaşi judecată. Ai fi zis că toată lumea s-a înţeles să mă scoată din fire, căci dacă părăseam cercul muncitorimii şi acostam pe cîte cineva din fosta „studenţime” care l-a cunoscut şi care azi ocupa slujbe serioase în stat, aceeaşi părere domina.

Intr-o zi, întîlnesc pe un tînăr cu care am făcut clasele primare. Era cu doi ani mai în etate decît mine, el ieşea

dintr-a patra, cînd eu intram într-a treia. Făcuse studii frumoase şi-l urmărisem ani de-a rîndul ureînd treptele învăţăturii, pe cînd eu mă tăvăleam de la un stăpîn la altul. Apoi l-am pierdut din vedere. Acum îi vedeam numele pe un afiş al primăriei, unde era prim-secretar. Era unul dintre cei mai cumsecade băieţi din burghezie şi privea cu căldură la avîntul mişcării muncitoreşti. In urmă, el mă instruia de tot ce se vorbeşte în cercurile „oficiale" ale Brăilei asupra sindicatelor.

Il întrebai, după un schimb de cuvinte:

- Ia spune-mi, X, ai cunoscut tu pe un oarecare '„moş Popa" pe cînd erai la liceu?

El se ghidi o clipă, apoi făcu o faţă veselă, ca la o amintire plăcută:

Ei !... ai aflat şi tu de nea Nicolae?

- Nicolae îl cheamă?

- Da, Nicolae Dumitrescu, clar colegii lui de muncă i iu zis „moş Popa", din cauza pletelor, bărbii şi a înfăţişa rii lui de „popă" de treabă. L-am cunoscut în ceainărie In „Sifciu". Ne strîngeam acolo seara de beam ceai şi de-i Inmam pe Eminescu şi Coşbuc...

- Bine, îl întrerupsei, ia spune-mi tu, e adevărat că I lătrînu-ăsta e un învăţat?

- Foarte învăţat!... El era mai tare ca oricare dinii i noi şi la toate materiile, cu toate că n-am văzut niciodată o carte în mina lui. El ne rezolva problemele care kCeau înconjurul clasei şi rămîneau nerezolvate. La is-uic, fie antică, fie medie ori modernă, el cunoştea amă-iiiiU" pe care nu cred să le fi citit în traducere româ-ească. în geografie, iarăşi, nu te puteai ţine după el. ârem în matematici, cum îţi spun, nici nu ştiu pînă ftde-i mergeau cunoştinţele. Preferinţa lui însă era 11)1 ia. Acolo, sunt sigur, nici Vlădica nu-l întrece...

I Meat numai eă-i scoteai cu. greu vorba din gură. Nu se >rindea niciodată şi răspundea numai la întrebările ►astre. Cînd nu-i convenea o întrebare, mai ales din Ic indiscrete, o lăsa net fără răspuns. Te privea şi tăia... Dealtfel numai prostii îl chestionau asupra trecuţii-ui său, eu consideram o insultă pentru bătrîn asemenea trebări, căci îmi închipui că numai un mare zdruncin ifletesc a putut să întunece pe un om atît de

luminat al reducă la halul de cerşetor în care trăieşte... Ceea ce impune mai ales în înfăţişarea şi cuvîntul lui o lipsa totală de paradă, de afectare şi o biîndeţe nespusă, o bunătate de sfînt. Cred că n-ar fi în stare să facă rău nici unei muşte. Duce o viaţă de ascet şi nimeni nu ştie cine este. Se vede însă că are şcoală oficială, pe care trebuie s-o fi întrerupt brusc, cine ştie din ce ftrotiv. în orice caz, nu-i autodidact decît prin cunoştinţele Ce şi-a însuşit în urmă, altfel nu se poate explica cum putea fi atît de familiar cu materii şcolare aride. Ştii, >'< pildă, că la „limba română” şi la matematici cad studenţii cu duzinile. Ei bine, el ne salva, fără el mulţi ar li fost „trîntiţi” la examene.

Nu primea niciodată vreo plată în bani. O porţie de ceai era tot ce te lăsa să-i plăteşti. Şi erau printre noi băieţi din părinţi cu stare, care îi datorau mult şi-ar: fi putut să-l îmbrace din cap pînă-n picioare. într-o zi, nu ştiu care secătură s-a apucat şi i-a strecurat în buzunarul hainei o piesă de cinci franci. Era o glumă de prost gust. înţelegi, omu-ăsta n-ar fi putut primi pe ascuns ceea ce nu voia să primească pe faţă... A doua zi, eram ca de obicei la ceai. El era bine dispus şi a minat discuţia pe tă-rîmul recunoştinţei, poveslindu-ne cu iîleuî lui bătrînesc şi înţelept o istorie indiană sau arabă, unde era vorba de-o răsplată rău înţeleasă. Cînd a sfîrşit, a scos din buzunar piesa şi ţinînd-o pe palmă ne-a zis privindu-ne -pe rmd în ochi: „*Vedeţi*? *şi dumneavoastră iot aşa*: *credeţi*, *oare*, *că n-aş putea să am şi eu ceea ce are toata lumea*?... *Nu toate se capătă cu bani*.,, *şi cu atît mai puţin învăţătura f**.

Am rămas ruşinaţi. Eu mai ales, care cred că înţe-legeam mai bine sufletul bătrînului, eram aşa de mîhnit de întîmpiarea asta neroadă că n-am putut scoate nici un cuvînt de scuză. Mai tirziu l-am luat aparte şi l-am rugat să ne ierte. Am avut plăcerea să aud că părerea de rău ce *bb* citea pe faţa mea i-a şters impresia produsă de „generoasa noastră recunoştinţă”.

* R * * » R

\# • » » # $ » ţ * *f* m %

Au trecut mai mult zile.

Jlotărît, îmi ziceam, nu poate să fie vorba de un farsor”!... Dar nu puteam nici să-mi închipui o virtute clasică, un înţelept

antic, umblînd în zdrenţe şi călind saci în portul Brăilei. Şi totuşi, aşa a fost!

într-o după-amiază de pe la începutul lui iunie, mă întîlnii în port cu un om cunoscut de tot portul ca o fiinţă bizară: G. Z., zis „Bulanger”, un om curios prin apucăturile sale şi care ar merita el, singur, o descripţie aparte. Muncitorii îl urau şi făceau gol în jurul iui; el îi dispreţuia şi umbla izolat. Sub cuvînt că ar fi voit să-i „organizeze”, ei îmi spuneau că i-a „vîndut” şi a luat bani pe „pielea” lor. La rîndu-i, Z. le spunea că clacă ar putea să le ia „pielea”, ar lua-o bucuros şi-ar da-o la clini! Porecla de „Bulanger”, oamenii i-o dăduseră de pe vremea înd purta... bărbi son” şi se asemăna cu vestitul bărbat de francez. El cunoştea cel mai de-aproape pe moş opa. împreuna intemeiase o crescătorie de porci da rasă cine a cunoseut-o afirmă că nu se pomenea în Brăila 3orei mai bine crescuţi”. Apoi, nu se ştie din ce pricină, *oş* Popa l-a lăsat baltă şi s-a retras.

După omul acesta straniu mă înnebunisem cu doi ani n urmă. Concepţiile lui despre lume, despre viaţă, şi felul ii de trai, suni un amestec de logic şi absurd, de buft-simţ nerozie, atît de extravagant încît, cu puţină fantezie, ar inple cadrul celui mai frumos roman rus...

Deşi l-am cunoscut de-aproape, nici pînă azi nu pot i mă pronunţ asupra acestui tip de-o originalitate demnă e roman. Nebun la vorbă, sălbatic în expresii şi vexator, i acelaşi ceas te apropii şi te desparţi, de sute de ori, e judecata lui. în fapte, azi îl găseşti dezinteresat pînă la orificiu, mîine egoist pînă la murdărie. El le explică pe >ate în felul vederilor lui, care nu-s lipsite do interes. Oivstrueţia-i puternică o datoreşte felului lui de trai. v-am văzut adesea în coliba-i dărăpănată din nişte pîr-Etge de la marginea oraşului. Mînca numai muşchi de fcă opărit în untdelemn fierbinte şi bea vin negru. Alimentele le mesteca pînă la lichefiere. Dimineaţa şi ara, mai ales iarna, îşi freca corpul cu o funie aspră, nmuială în apa îngheţată, dar ni atîta furie că sîngele îşnea prin piele. Vazîndu-l, ai li zis că ai atace cu un ebun, dar frumoasa-i musculatură ar fi ispitit dalta unui îulptor. La încheietura braţului drept se vedea o eica-hidoasă: un muşchi întreg fusese smuls cu barbarie. „Vezi asta, mă, stîrpitură? *Eu* am

fost chirurgul!.., Înainte de-a cunoaşte băile mele. în tinereţe, o muiere â-a otrăvit sîngele cu sifilis şi doctorii noştri, secăturile stea bune de spînzurat, au-voit.să-mi taie braţul... I-am rimes în mă-sa pă toţi, am luat un bisturiu şi, în fiecare i cîie-o bucăţică, am reuşit să îndepărtez putregaiul şi i-mi scap mina...Acuşi, vrei să-ţi arăt că pot să-ţi dau iv pumn cu dreapta?”...

De-atunci a rămas adeptul „băilor” lui furibunde care, pune el, l-au vindecat de sifilis. S-a ţinut luni întregi de apul meu să mă frec şi eu ca el, dacă vreau să de viu lercule. Făcuse chiar mulţi adepţi, cărora le dădea lecţii ia băile „Diana”, căci alături de aşa-ziseîe lui „băi” de-acasă, lua regulat o „baie” de abur fierbinte în fiecare săptămînă. Aceste şedinţe ofereau un speci acol unic în genuC lor. Nu trebuie să tăgăduiesc că pînă la un punct eram şi eu încredinţat de eficacitatea acestui regim, şi l-am practicat chiar un timp oarecare.

Porneam cu toţii, o haită întreagă, duminica între 9-12 a.m. El trecea mai întîi pe la mecanic, căruia îi strecura cîţiva gologani de-o ţuică, spunîndu-i poruncitor: „Să te văd!”.-.. Acest,,să te văd” însemna să ridice aburul la maximum. Apoi intram şi ne dezbrăcăm în sala comună pe un imens pat acoperit cu rogojini, unde stăteau lungiţi după baie oameni înfăşuraţi în cearceafuri. Cînd apăream în sala de aburi, auzeai pe oameni: „A venit nebunul!”... şi~şi luau tălpăşiţa« isprăviţi-neisprăviţi!... El se ducea la robinet şi eîteva minute în urmă nu mai puteai să respiri. Te frigea pielea de-ţi venea să leşini. Şi noi eram jos, pe cînd el - roşu ca un rac fiert şi liniştit ca un sfinx - sta pe cea mai de sus treaptă, uncie un altul ar fi înnebunit. Ăsta era „actul întîi”. După vreun sfert de ceas ele opăreală, el dădea semnalul „actului al doilea”. Atunci luam funiile aspre şi groase şi începeam frecuşul smintit al sărmanei epiderme. întîi nu ne vedeam din cauza aburului des, dar el avea ochii în patru la uşă ca să n-o şteargă afară vreun ucenic. Cu funia în două, zăreai ca prin ceaţă oameni în toată firea făcirid mişcări desperate, ca şi cum ar fi voind cu tot dinadinsul să se jupoaie. El ţinea recordul şi cît vedea pe vreunui că „trage chiulul programului”, îi dădea o lecţie de neuitat. Odată a căzut păcatul pe mine. Zărindu-mă că „numai mingii funia”, m-a

înhăţat de păr, m-a imobilizat cu o mînă, lungit pe pardosea, şi cu cealaltă mi-a tras un frecuş de m-a usturat pielea o săptămînă!...

Actul al treilea era scufundarea în bazinul cu apă rece, unde, in timpul iernii, înţepeneai de frig. Acolo trebuia să te rupi, să te zbaţi, să te frămînţi, să-ţi macerezi corpul. Vai de ucenicul „neconştiincios”! Dacă punea mina pe tine, îţi înnegrea corpul. După asta, treceam la odihniră pe patul de cazarmă, unde, înfăşuraţi în cearceafuri şi rupţi de oboseală, stăteam nemişcaţi şi muţi ca nişte mumii egiptene. El îşi citea jurnalul.

Trebuie să ştii că în toate aceste năzdrăvănii, în toate ceste exageraţii, ca şi în toate cuvintele lui, eu n-am euşit să deosebesc nenaturalul şi prefăcutul de sinceri-;ate şi de convingere. El crede, nu se preface. Că poate fi)surd, asta-i altă socoteală...

Fusese mecanic la căile ferate pe vremea lui Duca. ntr-o zi trenul se opreşte în mijlocul cîmpului. „O)ană!”. Mecanicul îşi vede de reparaţie, necăjit, în ju-ul maşinii. Dar operaţia <e lungă şi printre călători tre-ul închide pe cucoana unui ministru, care, nerăbdătoare i toate cucoanele, se dă jos din cupeu, împreună cu alţi datori şi se duce să dea „o gură” mecanicului. Dar iată ă mecanicul are sînge franţuzesc, nu vrea să fie „am-jotat”. Nici una, nici două, el pune mina pe un „vătrai” -i trage una cucoanei guralive peste rochia-i de mă-;ase!... Apoi porneşte ca un Sombreker şi în staţia desti-atoare „stopează” cu atîta bruscheţe, încît dă pe toată urnea cu capul de pereţi şi sparge geamurile vagoanelor! In urmă, se duce la „direcţie”, scoate şapca şi spune: Domnilor, eu nu vreau să am de-aface cu cucoane, cînd onduc trenul! Poftim demisia şi noapte bună!”...

îşi făcea singur hainele şi ghetele. într-o zi, observ în:indă un mare cufăr nou-nouţ, aşa cum se vede prin tîr-jurile noastre, înzorzonat cu toată garnitura de tinichele tlţate. Ocupa tot fundul odăii şi era peste putinţă să-l fi ntrouus prin uşa strimtă a intrării. Din toate părţile era el puţin de două ori mai larg decît intrarea. îmi frămîn-;am capul să ghicesc cum l-a vîrît în casă. El mă văzu: Ce-ţi baţi capu' găgăuţă? ! L-am făcut pe loc, nu-i adus e-afară”...

Şi ai fi jurat că-i adus din tîrg!

Iată eîteva trăsături ale omului asupra căruia nu găseai doi inşi să se potrivească în păreri.

Vom avea prilejul să ne mai întîlnim cu el. Deocamdată, îmi dădu mîna cu plăcere. Nu ne văzu-em de mult. Mă întrebă.

- Ce mai faci?

- Uite am venit să mai văd Brăila..; Vorbirăm de una, de alta, apoi îl întrebai:

- N-ai văzut cumva pe moş Popa?

El holbă ochii la mine. 11 apucase şi trebuia să mă tiu bine:

- Pă Popa? ! ! L. *Tu* cauţi pă Popa, *iu*? !...

El apăsa pe „tu” ca şi cum ar fi fost o nelegiuire să caut eu pe bătrîn.

«- Ei, da, *eu* caut pe moş Popa. Ce vezi de neobişnuit in asta?

- Păi ăla-i un munte, mă, şi tu eşti un vierme lingă el!

- Ei bine; „munţii” tolerează „viermii” lingă ei. El se calmă niţel. Apoi mă întrebă cam peste umăr:

- Şi ce-ai vrea de la el? !

- Nimic. Aş vrea să-l cunosc. Se spune că-i un om interesant...

El rînji ameninţător şi mă îngînă, apăsînd pe fiecare silabă:

- Ai-vrea-să-l-cu-noşii! Om-in-te-re-sant! Şi se întoarse cu spatele. Apoi reveni:

- Poţi tu să te uiţi în soare? mortăciune ! Mai bine ai face să te „*cunoşti*” pă tine L.

Hotărîi să-l iau cu binele.

- Nu, zău, nene Gheorghe, lasă gluma! Dacă ştii unde am putea găsi pe bătrîn, hai să-l căutăm...

El se îmbuna. îmi răspunse după o pauză, cam printre dinţi şi cu voce domoală: ;

- L-am văzut chiar azi-dimineaţă, clar cum nu ne prea vorbim *de cînd cu dar avem cu porcii*, îl las în pae*. Apoi ridică repede glasul: Că şi ăla, cu toate că-i mai în-\ e i ept ca Dumnezeu.;.

Se opri, lăsînd vorba nesfîrşită, dar dădu din cap cu o sinceră părere de rău, ca şi cum ar fi avut ceva de imputat bătrînului. v

O pornirăm încet inel spre Viola tos. Ne întîlnisem în faţa debarcaderului de Galaţi. El mergea legănmdu-se, mîşcînd braţele, departe de corp ca toţi oamenii musculoşi.

Tăceam amîndoi. El părea tare necăjit. Ştiam de la lucrători că despărţirea de moş Popa, sau mai bine-zis retragerea lui moş Popa din „crescătorie'„, a adus ruina acesteia, Eu îi reamintisem acum acea „daraveră” şi el îşi slăpînea o ciudă veche.

- II căutăm pe moş Popa?, zisei, văzînd că mergem iră nici o ţintă.

- Ştiu eu!? îngînă el, ridieînd din umeri. îţi spun i l-am văzut azi-dimineaţă.

Ne apropiam de băile plutitoare, în vecinătatea cărora îeiul era acoperit pe o mare întindere de bărci în repa-Iţie, îngrămădeală de grinzi, ancore ruginite şi lanţuri tescuite din fundul Dunării, precum şi tot soiul de unelte-e „Serviciului hidraulic”. El se opri, vîrî manile în bilunarele pantalonilor şi aruncă o privire cercetătoare supra acestei dezordini. Apoi, ca şi cum ar fi fost singur, mă lăsă în mijlocul drumului şi-ncepu să-şi croiască tre-ere printre lemnărie. Eu îl urmai. Bărci sparte, altele pe ife de-a fi drese, altele proaspăt vopsite, cîrme ieşite din /, piese de vapoare, zăceau toate în neorînduială. Mer-\am cu greu, sărind şi ocolind printre obstacole. în dosul iui cazan de remorcher părăsit, era o mică stivă de saci coperită cu o ţoală, iar deasupra dormea un om cu faţa sus, cu o mină pe piept, iar cu alta pe ochi. Erau cinci easuri din seară şi soarele ardea înăbuşitor. Omul dormea cu căciulă pe cap, cu căciulă în toiul căldurii. Figura-i -a congestionată, scăldată în sudoare. O barbă rară, fumu-e şi cu totul neîngrijită ii încadra obrajii plini. Partea de us a fetii nu se vedea deloc, fiind acoperită de braţ şi de iciula trasă pînă pe sprînceno. Purta haine groase de arnă, de culoarea cafelei deschise, dar toarte vechi şi Urdare. Ghete mari, scorojite şi rupte. Nici un nasture-îmbrăcăminte, nici chiar la prohapui pantalonilor. Prin ina desfăcută se vedea o cămaşă slinoasă de cioban, de -meni fără nici un nasture, care lăsa ia rîndu-i să scadă tot pieptu-i pînă la stomac, un frumos piept arămiu,, operit de păr încărunţit, şi rotund, mare, parcă ar fi.si umflat. El era, ca şi faţa, inundat de sudoare, care se urgea printre

firele de păr lipite pe piele. Respiraţia era ră, regulată şi liniştită. în întregime, omul era de talie-ijlocie.
De-abia avui timpul să. văd aceste amănunte, cînd nintitul de Zotinca răcni deodată ca un nebun:
- Părinte!...
într-o clipă omul fu pe şezut, crăcănînd picioarele, îşi ădu cu palma în căciulă, s-o lase pe spate, şi privi bui.~ macit la noi, făcînd mina streaşină, ca să se apere de soarele ee-i năvălea în ochi,
Săritura asta nevoită, ca şi alte mişcări instinctive de mai tîrziu, m-au ajutat apoi să-i stabilesc adevăratul său temperament, acela pe care el şi-l ascundea cu îngrijire.
El se ridică domol pe picioare, plimbîndu-şi mîna pe faţă şi în sîn ca să împrăştie sudoarea, privi pe însoţitorul meu cu un fel ele „pe *tine te ştiu*”, avu pentru mine un surîs binevoitor şi luă mîinile ce i şe întindeau. Mina lui alunecă într-a mea, aşa cum a fost totdeauna, chiar şi în urmă, ceea ce mă cam întrista. Ţinuta-i era curbată, cătînd mereu în jos.
Zotinca rînjea la el, eu priveam cuviincios, iar dînsul privea tulburat, cătînd cercetător la unul, la celălalt, şi apoi la palmele-i asudate. Ochii căprii, limpezi, cam rotunzi, plini ele blîndeţe dar şi de neîncredere. Pe lîngă tîmple, şiroaie de apă se scurgeau pierzîndu-se în barba-i udă. El îşi luă căciula din cap, ca să-şi şteargă sudoarea şi atunci, privindu-mă o clipă ţintă în ochi, am văzut în faţă-mi cea mai rară figură din cîte mi-a fost dat să în-tîlnesc în călătoriile mele. Un cap mare, rotund, pleşuv, cu frunte înaltă, largă şi tîmple bombate, dar care, completat cu restul figurii, închega tot ce mintea mea a întruchipat de mai senin, mai înţelept şi mai resemnat, din lecturile vechilor virtuţi ale Greciei şi Romei antice.
Nu descriu o fiinţă închipuită. Ea trăieşte - doresc să cred şi astăzi - cară saci în portul Brăilei, bea ceai, spune poveşti şi este prietenul meu.
Zotinca rupse tăcerea cu o năzdrăvănie, strigînd într-un gest teatral:
- Diogene!... Iţi prezint un căţel.... Şi mă arătă cu mîna.
Moş Popa, căruia îi fusesem arătat de muncitori, ştia cine sunt.

El izbucni într-un rîs reţinut, scurt şi mă privi ca şi cum ar fi voit să spună: „Vezi cît e de nebun?”
îmi scosei pălăria, cu cel mai sincer respect ce-am avut vreodată în faţa unui om, îi strînsei mîna din nou cu căldură şi-mi spusei numele.
Bătrînul răspunse cu stîngăcie.
- Mie îmi spun *moş Popa*...
Dar Zotinca sări repede:
- Popa, popa... Te murdăresc! Te murdăresc nemer-icii ăia cu porecla asta!
Ieşisem pe drum şi ne îndreptam spre ceainărie. Bă-înul mergea cam încovoiat, între noi doi, privea în jos 1 părea că nu dă nici o luare aminte la cuvintele lui Zo-inca. Căciula-i roşcată era veche, ruptă şj cusută pe alo-urea cu aţă neagră ce se descosea. Umerii hainei erau cu >tul roşi de sacii purtaţi în spate.
Noi tăceam, dar Zotinca îi trăgea asupra popilor, răcind ca de obicei.
- Tîlhari!... Bandiţi!... Popii nu mai sunt popi, sunt işte hiene!...
Şi aşa mai departe.
După ce osteni şi se opri, moş Popa avu un surîs de nărăciune, privi drept înaintea lui, apoi în pămînt şi, ăcînd o mişcare de nedumerire, zise:
- Păi... vedeţi, nu e vina lor, ci a oamenilor, căci nu *ireotul* s-a făcut bandit, ci *banditul* a îmbrăcat haina preţului; el n-a fost niciodată *preot l*
Bătrînul tăcu şi nu privi pe nimeni. Părea că şi-a vor-)it lui însuşi. Cuvîntul îi era domol, dar plin de încredin-are.
Merserăm aşa, spre debarcader, tăcînd cu toţii. Chiar şi otinca tăcea
Deodată eu văzui venind de departe, cu mersul lui emeţ şi cam fudul, pe Samoil Petrov. Era un vechi prie-)*Xl* al meu, sobar-zidar de meserie, dar care picta cu mult lient. Fire veselă, flecăreaţă, cam pedantă în vorbă şi pucături, Petrov nu era mai puţin un bun amic. Se inte-csa de arte şi litere cu destulă bunăvoinţă, dar nu cu iată pasiunea temperamentului său de adevărat artist, emeile şi pălăvreala de trotuar îi furau multă vreme pre-ioasă. Nu era boem. Calcula banul şi se

temea de iipsa-i, eşi plătea cu uşurinţă la un chef. Din cauza asta, nici -am reuşit să-l scot din ţară şi să-l duc la Paris, unde;alentul lui ar fi avut totul de cîştigat. Aşa fiind, creaţiile ale erau incoerente, fără înclinare originală, după cum era şi caracterul. Totuşi, printre pînzele lui se găseau te va care îndreptăţeau multe speranţe, mai ales ca peisagist. îi plăcea să cocheteze, afecta - şi dacă într-o corn-panie se afla o fenraie frumoasă, îşi pierdea capul

Era rus de origină sau, mai binozis, lipovean. Cultiva şi unele sporturi, mai ales înotul. înalt, voinic, dar zvelt şi bine făcut ca ţinuta, el purta cu mîndrie un cap destul de cunoscut în oraş, cu barba-i mică, neagră şi creaţă, cu păru-i castaniu buclat şi ochii vioi. Acest cap se învîrtea ca un şurub. Avea norocul să-i stea bine tot ce îmbrăca.

Cîntărind astăzi părţile-i bune ca şi păcatele, şi cu toate că ne-am certat.adesea, găsesc totuşi că Petrov ră-mîne un bun prieten, căci nici unul dintre noi nu e mai breaz!,.. Deşi avea mai multe cunoştinţe ca mine în oraş, nici el n-avea *prieteni* şi amîndoi doream aproape deopotrivă să cunoaştem pe moş Popa. Năzbîtiile lui Zotinca le-a practicat şi el o vreme. Ba chiar devenise favoritul „maestrului”, prin conştiinciozitatea cu care îşi rupea pielea şi se opărea la baie, înainte de-a cunoaşte pe „maestru”, fusese un ardent discipol al lui Kuhne: băi reci de şezut, cu uşoare fricţiuni pe stomac şi strict vegetarianism. Timp de cîţiva ani. nimeni nu l-a putut face să guste o bucăţică de carne ori vreo altă băutură decît apa. Se îndopa cu fasole şi explica la toată lumea că regimul lui Kuhne va fi salvarea omenirii, regenerarea ei, panaceu universal. Dar1 iată că vine Zotinca şi-i răstoarnă teoriile, îşi bate joc de Kuhne şi de fasolea lui. El arată construcţia-i atletică, bale cu pumnul în masă şi se dă gata să dărîme un zid, Bietul băiat se zăpăceşte şi nu mai ştie ce să creadă, într-o seară, privindu-ne cu apă sub limbă, cum ne îndopăm cu fleici mustoase, stropite cu vin negru, întoarce spatele lui Kuhne, tăbară ca un lup pe fleici şi suge ca un Bachus.

Nerozia asta era gata să-l coste viaţa! Noroc că „maestrul” a intervenit la timp cu frînghia udă, i-a tras o frecătură şi l-a pus pe picioare!...

- *»

f O I». . • * » » » « i «

Petrov avea o mimică foarte expresivă. Văzîndu-ne de departe, ei era sigur că cel din.mijloc e moş Popa, totuşi, eînct fu aproape de noi, făcu o strîmbătură întrebătoare, la care răspunsei afirmativ din cap, de-abia ţinîndu-mi rîsul.

El scoase „panamaua” şi dădu mina ceremonios \

Zotinca îl prezintă lui moş Popa:

- Alta secătură!...

Bătrînul zimbi. iarăşi cu bunătate, vădit înciucat de!elul acestor recomandaţii.

Dar Petrov, jignit, îşi trase repede limba din buzunar:

- Ei, prietene Gheorghe, ştii că te cam întreci eu urna! La d-ta toată lumea-i secătură!...

Zotinca sări şi mai apăsat:

- Daaa!... domnule!... daaa L. Se-că-tu-ră!... Şi încă e secătură!... Pleavă! Gunoi L. Muieri î... Nimic mai mult decît muieri!...

- Ei bine, d-ta eşti cu steaua în frunte L. replică Pc-xov. De ce trăieşti, dar, printre oameni, dacă eşti aşa de jrozav?

- Eu?... eu?... De ce trăiesc printre oameni?... Dar u sunt vultur, domnule, vultur!... Eu nici nu vă văd!... ici n-am nevoie de tovărăşia voastră!... Voi sunteţi stîr-îturi la picioarele mele!... Mortăciuni! Copoi cu nasu-n uste!... Viermi care se zbat în putregaiuri... Voi sunteţi iermii şi, tot voi, putregaiul... Şi nici nu puteţi fi decît ri una, ori cealaltă!...

Moş Popa îi puse uşor mîna pe umăr şi-l opri. Era sin-urul om care putea să-l oprească, odată pornit. Apoi, autînd spre Petrov, care era la dreapta mea, zise cu un el de mustrare timidă:

- De ce vă faceţi sînge rău de părerea oamenilor upra dumneavoastră?

- Nu-mi fac sînge rău, răspunse cu sinceritate Pe-;rov, vădit supărat pe năbădăiosul Zotinca; dar nu pot ici să mă las a fi aşa de călcat în picioare. E o chestie de emnitate!...

Bătrînul se gîncli, privind în pămînt şi deschise bravele într-un gest de nedumerire, aşa cum am văzut în urmă că făcea regulat, de cîte ori trebuia să replice, ceea e făcea rar, ele obicei mulţumindu-se cu o întrebare sau u un răspuns. El nu susţinea o convorbire contradictorie ecît rareori şi numai

cu oameni-care îi păreau de bună-credinţă. Chiar şi pe aceştia nu căuta niciodată să-i convingă, oricît ar fi ştiut că are dreptate.,

El vorbi din nou pentru Petrov, fără să-l privească decît din timp în timp:

- Bine. *E o chestie de demnitate*, spui d-ta. Dar poţi să încredinţezi pe oameni că părerea lor e greşită? Poţi să-i faci să creadă că nu eşti cum spun ei, ci cum spui d-ta?

Şi tăcu, atent la răspuns.

- Nu, îngînă Petrov; uneori nu poţi să-i încredinţezi.

- Aproape *totdeauna* nu poţi să-i încredinţezi!... Şi în cazul acesta, înseamnă că mai avem *demnitate*?

Petrov păru surprins. Se gîndea.

Moş Popa reluă, cu un fel de satisfacţie:

- Ar fi trist dacă *demnitatea* unui om s-ar spulbera aşa de uşor....

El îşi ciugulea barba încîlcită, călcînd rar, gînditor. Faţa-i pierduse surâsul. Părea pătruns de ceea ce gîndeşte. Reveni, întors jumătate spre noi:

- V-a oprit vreodată cineva să vă spună: „Domnule, d-ta eşti un om de treabă, eu sunt un ticălos?”... Ori: „Nu *eu* am dreptate, ci *d-ta* ai dreptate? !”

El făcu iarăşi. Nimeni nu luă cuvîntul. După o mică pauză, vorbi din nou, cu voce slabă, ca pentru el:

- Mai toţi oamenii simt plăcere ca să ne înjosească... Poate e singura plăcere ce şi-o poate îngădui fiecare, căci e calea cea mai uşoară de-a se ridica... Supărîndu-ne, noi nu facem decît să le mărim această plăcere...

Bătrînul însoţea cuvintele de mişcări foarte potrivite cu cele ce spunea. Vocea-i era tremurătoare, dar nuanţată şi, cu toate că făcea unele sforţări ca să găsească cuvîntul voit, cu toate că lăsa uneori lungi spaţiuri între legături, reuşea totdeauna să reţie luarea-amintq şi să se facă înţeles. După ce l-am cunoscut mai bine, am văzut că i se întîmpla rar să vorbească cu gravitate.

Zotinca simţi asprimea judecăţii lui moş Popa şi căută să devie serios. El nu se arăta niciodată rănit, căci era obişnuit să i se răspundă cu înjurături la înjurăturile lui. Totuşi, simplele cuvinte ale fostului său tovarăş se vedea bine că-l

lovise la inimă. El încercă să se lămurească, dar tot în felul lui prăpăstios, deşi pe un ton mai potrivit:

- Popo, popo!... *Tu* faci prea mare caz de derbedeii iştia!... în locul *tău*, eu nici nu le-aş întinde mîna, căci *i* sunt vina relelor de cari suferi şi fu şi eu...

- Eu nu sufăr de nimic, îl întrerupse bătrînul cu îotărîre.

- Nemernicii ăştia ţin în lanţurile lor toată lumea. Eu am voit să-i liberez şi ei m-au făcut să înfund puşcăria!

Petrov interveni:

- Şi cum vrei să ne liberezi? Insultîndu-ne? Făcîn-u-ne albie de porci?

- Albie de porci! ? răcni Zotinca. Dar albia de porci e >rea curată, domnule, pentru mutra voastră, prea curată, nţelegi? Porcul ?!... Nevrednicule, porcul e un animal *nobil* şi cea mai mare injurie e să-l compari cu un om a tine! Dacă tu ai putea să dai a mia parte din foloasele e le dă porcul, n-ai fi astăzi robul nimănui, ai fi om ber!

- Bine, răspunse Petrov cu vioiciune; intenţiile d-tale unt frumoase, dar, în loc să ne batjocoreşti, de ce nu auţi să ne convingi?

Zotinca sări ca fript:

- Să vă „conving”? ! „Mînca-v-ar cîinii, dar n-am încercat să vă „conving” şi m-aţi trimis la răcoare? !... V-aş convinge” eu cu un ciocan, ca să vă sară creierii din cap?

Era o istorie cu disperarea lui „nenea Gheorghe”. Cu reo douăzeci de ani în urmă, cînd nu se pomenea de indicate, el se pusese în fruntea unei mişcări muncitoreşti >cale şi încercase să răstoarne cîţiva satrapi. Nefiind ine organizaţi, nici solidari, greviştii au fost înlocuiţi 1 mişcarea „a avortat”, iar „instigatorul” a plătit „oalele parte”. Chiar pentru lucrători, condiţiunile de muncă u devenit în urmă şi mai grele. După ce a ieşit din nchisoare, „liberatorul” s-a schimbat în „gîde”.

Asta era versiunea lui.

Muncitorii însă spuneau că închisoarea el n-a făcut-o in cauza lor, ci din motive mai puţin lăudabile; iar upă ce a ieşit „de la răcoare”, le-a luat „pielea”.

Adevărul curat nu l-am putut afla, şi cred că amin-ouă părţile aveau ceva dreptate; dar faptul netăgăduit *t* că de la întîmplarea, aceea, „Bulanger” era văzut ca un,., „duşman al

poporului” şi huiduit ca un eîine de şapte hotare. Boicotat de la muncă, ani de-a rîndul, omul acesta trebuie să fi suferit mult în izolarea-i, şi această suferinţă i-a zdruncinat firea.

Vom vedea mai departe că în spasmurile sale nu era numai nebunie şi că acolo unde mai putea pătrunde un ochi omenesc se mai găsea încă un dram de omenie.

Pe vremea cînd eram secretar al sindicatului din port, el s-a luptat din răsputeri să-mi impuie vederile şi sistemul de organizare, care era un fel de cooperaţivism nebulos, încîlcit şi impracticabil şi pe care nu puteam să-l adopt, cu de la mine puteri, căci eu aparţineam unei şcoli, unui sistem şi aveam un „centru” care-mi comanda, dar de care el îşi bătea joc. Totuşi, cu toată confuziunea teoriilor lui şi ura muncitorilor, care mă somau să mă despart de „Bulanger”, eu am putut să deosebesc limpede că un fond cinstit se afla la baza sistemului sau utopic; el voia să suprime orice „salariat *al salariaţilor*” sau sări reducă cu nouăzeci la sută, la strictul necesar. El ura cu învierşunare sindicalismul german, numai din cauza „pletorei *de funcţionari*, *această lepră democratică*, *trîntorveu cocardă roşie V**.

Eu nu puteam să nu stimez pe omul care nutrea un sistem ele dezrobire mai ideal clecît al meu, oricît ar fi fost de utopic, ceea ce încă rămîne de văzut, într-o „anchetă muncitorească” asupra sistemului de exploatare în port, care s-a publicat într-o serie de articole în *Dimineaţa*, *e*) a pierdut cu mine nopţi întregi ca să-mi dea cifre şi să mă facă să pricep funcţiunile complicate ale maşinii muncitoreşti în port.

Aceste articole, făcînd cunoscut ţării cruzimea exploatării în port şi dreptatea exploataţilor, au stîrnit indignare chiar în cercurile de sus şi, cînd am dat lovitura de graţie „vătafilor”, toată lumea ne-a susţinut. Dacă Zotinca n-ar fi făcut decît atît, şi tot merita admiraţia mea şi poate chiar şi recunoştinţa lucrătorilor.

Uităm binele cu prea multă uşurinţă şi adesea nici nu-l cunoaştem.

i' „ * <* *n*. h *n* n « n *k* «* -*i* $

••••§ i i # ♦ *a*

-

Seara primei întîiniri cu moş Popa am încheiat-o cu un tic.chef.
- Unde mergem?
- La ceainărie.
- Dă-o dracului de „apă fiartă”, zise Petrov: haideţi' ă-l cinstim pe... Epicur! Ce zici, moş Popa?
Moş Popa se roşi ca un copil, El surise* cu bunătatea*-! bişnuită şi răspunse:
- Epicur,.. Nu credeţi c~o să-mi stea rău mie la masa lui Epicur?...
- Deloc! adogă Petrov; după ce ne-om ospăta, o ă devenim... stoici!
- Atunci merg! se grăbi să aprobe bătrînul, cu o onvingere hazlie.
- Dar unde? întrebă cineva.
- La „Armeanu”, ori ia „Spirachi”,..
'- „Spirachi” a isprăvit vinul bun! anunţă Zotinca, are în materie.
Pornirăm cu toţii spre „Armeanu”. Cînd furăm în odăiţa” de altădată, unde nu era decît o singură masă „rezervată intimilor”, Zotinca bătu cu pumnul într-însa, zbierînd:
- Aici, la masa asta, m-am căznit săpiămîni întregi H iac dintr-ăsta un om! Si mă aiăia pe mine. De-aici am vrut să pornească liberarea complelă a oilor, care mă nunjesc zilnic cu balele lor! Apoi, privindu-mă cu o tranşă duşmănie, că şi cum ar fi voit să mă ţintuiască de perete continuă: Dar... ce să-ţi baţi capul! Ciobanul era mulţumit că poate să le tundă şi să le mulgă în voie!..” Viermele de-abia dăduse de gustul caşcavalului democratic!
Petrov rîdea să se strîmbe. Moş Popa avea obişnuitu-i surîs, surîsul expresiv al omului intimidat de o năzbîtie, de-o vorbă prea dezvelită. El ştia, ca şi Petrov, ca şl mine, că „aşa-i Zotinca”, nu trebuia să-ţi faci „sînge rău”. El era cu toată lumea la fel, cînd discuta „chestiuni de principii” '- cu toată lumea... afară de moş Popa.
El ne văzu pe toţi rîzînd şi se înfuria:
- Ce rîdeţi, domnilor, ce rîdeţi? !... Da L. E aşa cum spun eu: tîlharul intrase pînă la urechi în caşcaval l.” Nerozii îl ascultau şi el tundea, mulgea în voie!

Eu intervenii:

- Spune drept, nene Gheorghe, crezi cu adevărat că am furat pe muncitori?...

întrebarea asta trimeasă direct conştiinţei aceluia pe care toată lumea îl numea „nebun”, îl trînti într-o vădită încurcătură, atît e de adevărat că nu trebuie să te îndoieşti nici chiar de conştiinţa unui nebun.

El se îmbuna... şi era tare drăguţ cînd revenea, rareori, asupra năzdrăvăniilor ce debita î Se apropie de mine si, zgîlţîindu-mă de haină, îmi strigă mai puţin intempestiv:

- Nu... mă... derbedeule!... Haimana!... nu zic chiar aşa... El roti ochii pe plafon. Părea tare încurcat. Cei de faţă, mai ales, Petrov, se stricau de rîs. Urmă: Nu zic chiar aşa... că ai „furat”. Dar *tu*, mă, tu îi aveai în mină, te ascultau şi clacă ai fi voit să adoptezi „comunismul” meu, astăzi eram toţi departe! Dar tu ai tolerat tîlhăria „Centrului”, a nemernicilor ălora care dă la o parte viermii graşi ca să intre ei flămînzi, să tăbare ci pe putregai!... In loc să fii omul „de fier”, cum voiam eu, „aghiotantul” meu şi să dăm o pildă de cinste şi de putere, tu ai dat cu piciorul ca vaca cu lapte şi ai „spălat putina” la dracu să te ia.... Iată ce nu pot să-ţi iert!...

Furăm serviţi:,pîrjoale de porc frecate cu ardei verde şi vin negru. Era chiar timpul cinei. Masă de lemn, vopsită roşu, aşa cum se văd prin cîrciumile noastre de mahala, aşezată într-un colţ al odăiţei. Pe moş Popa îl pusesem în fund, la un capăt al mesei. La dreapta lui, eu, la stingă, Zotinca, în faţă Petrov.

Mirosul plăcut al minunatei cărni fripte ne gîdilă la toţi nările şi opri pălăvreala. Zotinca strigă, holbînd ochii la moş Popa:

- Binecuvîntează, părinte!...

Moş Popa, care sta pe bancă lipit de perete cu căpă-ţîna lui de sfînt, se roşi ca racul de această nouă trăsnaie.

- Ei, hai să fie „binecuvîntat”, zise el, în numele Tatălui, şi al Fiului şi-al Sfîntului Duh... luaţi repede că se răceşte!

Şi fălcile se porniră.

Moş Popa nu era un „ascet”, aşa cum ar fi uşor unui scriitor să-l fabrice, mai ales că fiinţa asta închisă *şi* rscurajată se preta de minune la o astfel de „creaţie ilerară”. Dar el nu era aşa şi eu nu vreu să-l schimb. »;itrînul ştia să pună preţ pe tot ce era „valoare” în viaţă. <U mînca şi bea tot ce ştia că e

bun, nevătămător sănătăţii, ar cu o cumpătare de care noi nu suntem în stare. Nu vea nici un fel de regim, se conducea după cum îşi imţea corpul, al cărui cel mai bun doctor era el însuşi. Deşi avea respect de tot ce era „ştiinţă” în cunoştinţele meneşti, el nu era de părere că alcoolul, chiar sub forma ui cea mai concentrată, e *totdeauna o* „otravă” pentru orp.

Avea reputaţia de „expert” în cunoaşterea băuturilor, eşi nu era „băutor”. Zotinca îi ceru pe dată să-şi dea verdictul”:

- Ei, popo, acum să ne „grăduieşti” vinul şi să ne pui dacă e cu adevărat „sîngele lui Christos”!

Moş Popa însă nu se juca niciodată cu cuvintele. El ăspunse repede:

- Eu am să vă spun *numai* dacă e *vin* şi dacă e *bun*. Sîngele lui Christos” însă, nu e nici într-un caz...

- Dar*aşa spune Evanghelia..»

- Ei... Evanghelia!... Cîte nu „spune” Evanghelia ntr-un fel şi noi le înţelegem de-a-ndoaselea!

Bătrînul însoţi cuvintele cu o clătinare a capului, ce xprima atîta părere de rău, că eu fui surprins de sensul dînc ce el dădea gîndirii sale. Avea faţa unui sfîntu 3etru, dar vie, impunătoare.

El gustă apoi din pahar, plimbă vinul prin gură şi, upă o mică pauză, ne zise:

- *E vin* şi nu e rău.

- Adică e „vin bun”, completă Petrov.

- Am putea spune şi aşa... Petrov păru intrigat:

- De ce, moş Popa, zici: „E *vin* şi nu e rău”, dacă e *vin bun*?

Bătrînul-surise:

- Am zis aşa, fiindcă am avut norocul mai întîi să (dăm peste *vin*, ceea ce nu se întîmplă-ntotdeauna, căci nu tot ce iese din butoaie e *vin*; şi-apoi am mai avut iarăşi norocul să nu fie *rău*, adică stricat, ceea ce se-ntîm plă destul de des. Acum, că aş fi putut să-l numesc *bun*, după ce am văzut că e *vin*, asta ştiu şi eu. Dar atunci cum o să numim pe altul *mai hun*, sau *mult mai bun*, sau *foarte bun*? Vă plac dumneavoastră superlativele?...

Schimbai o privire cu Petrov. El luase o mină uimită, aşa de caraghioasă, că-mi veni să pufnesc în rîs. Părea că spune: „Ei băiete, ni s-a înfundat cu unchiaşul!”

Zotinca sări să-şi ia partea.

- Păi ce crezi tu, Popo? Ăştia sunt nişte băşici de săpun umplute cu vînt!

Dar Petrov îl pedepsi repede:

- » Las-o moartă, nene Gheorghe! Ştii vorba aia: *Rîde dracii de porumbe negre şi pe el nu se vede*!

De astă dată, moş Popa rîse din toată inima, căci cînd era vorba de cuvinte umflate, apoi nimeni nu le umfla mai tare ca Zotinca.

- Dumitale nu-ţi plac superlativele? întrebă Petrov.

- Nu.,. Eu nu le întrebuinţez decît cînd e neapărată nevoie, de pildă cînd trebuie să fac o comparaţie. Numai în literatură se caută cuvintele tari, fiindcă scriitorii sunt ca şi beţivii: nemaisimţind gustul ţuicii, aleargă după spirt!

Petrov părea nemulţumit că bătrînul nu ia cuvîntul ca să vorbească mai mult, să dizerteze şi căuta să-l tragă de limbă:

- Aşadar, dumneata crezi că totul s-a falsificat astăzi? Totul a decăzut?

Dar nenea Gheorghe, care se sucea pe scaun, parcă ar fi şezut pe cărbuni, nerăbdător că nu-i vine rîndul la vorbă, o luă înainte:

- Decăzut!... Da, domnule, decăzut.... Şi *voi* sunteţi căzăturile î... Superficiali!... Mîzgălitori de pînză ca tine şi zgîrie hîrtie ca ăsta!... Pierde-vară, nimic decît pier-de-vară î... Şi voi numiţi scofala voastră „artă”! Artă ?!... *Arta* e, domnule, să ştii să ridici sacul fără să te osteneşti, să ştii să mănînci fără să te îmbolnăveşti şi să bei fără să te îmbeţi!... Asta-i artă!... Adevărata „artă pentru artă”!... Eu îţi iau o bucată de fier şi o fac să devie unealtă trebuincioasă omului, un topor, de pildă; ori lemne din pădure pe care le cioplesc şi le schimb într-un car L. Arta voastril nu-i nimic alt decit goană după trîndăvie, produs al fumurilor din capetele voastre seci, deşertăciune!... Arta domnit numai pe vremea cînd omul lăsa coarnele ugului ca să gonească pe tîlhari şi revenea să le apuce n nou: Coriolan !... ăla a fost un artist!... Ăla a fost un general. Astăzi generalii umblă cu mănuşi albe, se mdrează ca muierile, pun

corset şi fac strategie prin aluri! Pe ăştia voi i-aţi ales stăpîni, i-aţi cocoţat în ipul vostru şi le-aţi dat puteri să vă poruncească, să vă ucă la abator!... Iar cînd vin să vă vorbească, alergaţi l nebunii, căscaţi gura, vă rupeţi palmele şl -i purtaţi pe meri!... Pe urmă, vă plîngeţi că vă usturâ gîrbaciul lor aţi vrea să-i daţi jos ca să vă urcaţi voi, să coborîţi pă-Ucnele sătul ca să puneţi în ceafă altul flămînd, lihnit L.

Dar eu, eu domnule, dacă aş fi în locul lor, v-aş inii de pe roată, v-aş bate la tălpi ca pe vremea falangei, ia vă săturaţi de stăpîni odată pentru totdeauna!,.. Zotinca luase foc. Moş Popa părea că nu dă nici o - nţie la cuvintele lui. Petrov căuta să-l oprească, dînd i vuitul lui moş Popa:

* - Bine, nene Gheorghe... Bine... Aşa-i, poate că ai reptate; dar eu aş vrea să cunosc părerea lui moş Popa. I adresîndu-se bătrînului:

- Dumneta ce crezi, moş Popa?... Vezi lucrurile aşa în negru ca nenea Gheorghe? Spune-ne mai întîi ce *ya* despre artă,

Bătrînul păru strîns cu uşa.

- Păi, ce să crez? Crez şi eu ca dumneavoastră: *ta-i după cum o înţelegi. Iată, de pildă, cînd eram u.*. ian, am cunoscut un copil care umbla după oi şi cînta in fluier. într-o zi, s-a îmbolnăvit scripcarul satului şi -avea cine să cînte la horă. Era duminică. Fetele, ca fetele -- şi flăcăii, ca flăcăii: săreau ca pe tăciuni. Au trimis să-l caute şi l-au găsit afară clin sat, pe o muche deal, singur, îşi încerca un fluier nou făcut de el. L-au dus la horă şi băieţaşul a cîntat, clar a cîntat aşa de bine d pînă seara se strînsese împrejurul horei toată vecină-tea”. Ei bine,., copilul acela era un artist...

Şi povestitorul puse capul în pămînt, privind un punct >e masă, în faţa lui; un zîmbet şiret ce-i flutura pe obraz)ărea să spuie că povestea nu s-a sfîrşit.

- Atîta tot, moş Popa? întrebă Petrov. ~ Atît.

- Şi nu mai înţelegi arta altfel?

- Ba o mai înţeleg şi altfel. Iată: am mai cunoscut un bătrîn, care creştea porci. El îi creştea, însă, cu atîta *ştiinţă* că porcii lui nu se îmbolnăveau niciodată şi erau totdeauna frumoşi. Eu mi-am zis că şi bătrînul acela trebuie să fie un artist... Afară de aceştia doi, nu mai cunosc alţi artişti...

Petrov se arătă descurajat. I se părea că e luat în bătaie de joc:

- Bine, moş Popa, dar artele au luat azi alt avînt, o altă dezvoltare; ele sunt mai rafinate, mai grele de înţeles.

Bătrînul izbucni într-un rîs sănătos:

- Dumneata crezi că ce e „rafinat” şi „greu de înţeles” e artă? Dimpotrivă : arta e simplă şi uşor ele înţeles!

Zotinca interveni, răcnind la Petrov:

- Daaa!… domnule, daaa...! Arta nu-i ce crezi tu!… Arta nu-i muierile cu closu' gol de pe pînzele tale!

Moş Popa se roşi ca o fată mare:

- Ei… acuma o dădurăţi de-a dreptul! Bîserăm toţi cu poftă.

(Manuscris ncterminat)